

3. Горбач Д. Декомунізація Східної Європи: чи тим шляхом іде Україна? URL: http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2015/11/10/7040071/view_print

4. Дейниченко В. Концепція перманентної люстрації (очищення) влади в Україні, URL: <http://kds.org.ua/presentation/dejnichenko-vf-lyustratsiya-permanentnaya-kontseptsiya>.

5. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення, монографія, авторський колектив: Криштанович М.Ф., Пушак Я.Я., Флейчук М.І., Франчук В.І., Львів : Сполом, 2020, С. 61-70.

6. Доброшинська І. Гра в люстрацію <http://studway.com.ua/lustration/>.

7. Закон України «Про очищення влади» від 16.09.2014 р. № 1682–VII ВР, URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1682-18>.

8. Кравчук В. Інститут люстрації як елемент публічного контролю: юридичний аналіз URL: <http://www.chasopysnapu.gp.gov.ua/ua/pdf/9-2016/kravchuk.pdf>

9. Комуністична партія все ще не заборонена та збирає мільйонні внески, 2020, URL: <https://www.chesno.org/post/3936/>.

10. Ніколаєнко Н.О., Використання досвіду люстрації в країнах Вишеградської четвірки в контексті боротьби з адміністративним ресурсом в Україні. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія «Міжнародні Відносини», 2018, № 378 (5), 31-37.

11. Mahda Y. Russia's hybrid aggression: lessons for the world, Київ: Каламар, 2018, 284 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-59>

МІСЦЕ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ ДЖЕРЕЛ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА

Новікова Таїсія Миколаївна

студентка II курсу факультету прокуратури

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Сьогодні рішення Європейського суду з прав людини (надалі – ЄСПЛ) дедалі більше «входять у правове життя» нашої держави [1]. В контексті розкриття обраної проблематики, слід зазначити про те, що Україна, приєднавшись до Європейської конвенції про захист прав людини та

основоположних свобод (далі – Конвенція), взяла на себе зобов'язання щодо її виконання та впровадження у вітчизняну правову систему. Таким чином, доцільно вести мову про те, що запровадження конвенційних норм «вимагає» не лише дотримання принципів та ідей, які закладені у цьому міжнародному документі, у внутрішню правову систему, але і реальне впровадження рішень ЄСПЛ, які приймаються у зв'язку із порушенням державою-учасницею норм Конвенції. В цьому контексті мова йде про органічний зв'язок Конвенції та рішень ЄСПЛ, що обумовлено тим, що Конвенція передбачає функціонування Суду як субсидіарного інструменту, механізму для забезпечення ефективного реального захисту прав, свобод, законних інтересів людини, при цьому основна відповідальність за їх гарантування покладається на національні правові системи. Конвенція у ст. 1 «передбачає», що саме країни-учасниці беруть на себе обов'язок щодо забезпечення кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, прав і свобод, передбачених Конвенцією [2].

Окрім цього, слід акцентувати увагу на тому, що ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини» закріплює імперативне положення щодо визнання Рішень ЄСПЛ джерелом права для суду [3], хоча традиційний підхід до визначення джерел права в романо-германській правовій сім'ї не відносить судовий прецедент (в будь-якому його вигляді) до джерел права взагалі, в тому числі і адміністративного.

Існує думка, що для зарахування судових рішень до джерел права, в тому числі й адміністративного, необхідне їх визнання такими зі сторони держави, яке може міститися безпосередньо в тексті закону або бути вираженим за містом закону [4]. Основна увага в наукових публікаціях приділяється ч. 2 ст. 6 Кодексу адміністративного судочинства України, де зазначено, що суд застосовує принцип верховенства права з урахуванням судової практики Європейського суду з прав людини [5].

Найбільш дискусійними є питання правової природи рішень ЄСПЛ. Деякі автори зараховують їх до категорії інтерпретаційних, які тлумачать Конвенцію [6]. Інші автори пропонують розглядати рішення ЄСПЛ в аспекті судового прецеденту [7]. Відповідно до цієї позиції, більшість вчених, які визнають рішення ЄСПЛ актами, що містять норми права, схильні бачити в них саме судові прецеденти. Як правило, під поняттям «прецедент» розуміють судові рішення у конкретній юридичній справі, якому надається сила норм права і яким керуються при вирішенні подібних справ. Це визначення можна застосувати і до рішень ЄСПЛ. Вважаємо, що в кожному рішенні, що приймається Судом, містяться правові норми, вони можуть формуватися вперше, а можуть повторювати сформовані правові позиції з колишніх рішень. При цьому, Європейський суд, як правило, посилається на останнє рішення, що містить ту чи іншу норму, а не на те рішення, де ця норма сформульована вперше.

У форматі посилання на Конвенцію та практику ЄСПЛ слід констатувати неоднорідну судову практику. В одній частині судових рішень суди обмежуються лише загальним згадуванням окремих положень Конвенції, в іншій частині судових рішень можна побачити вказівку на ту чи іншу статтю без пояснення значення та обґрунтування її застосування при розгляді відповідної справи. Існують також судові рішення, в яких судді в мотивувальній частині обмежуються лише узагальненими фразами: «це суперечить принципу правової визначеності», «відповідно до рішень ЄСПЛ» тощо. Судді також можуть «підміняти» мотивувальну частину судового рішення відповідною практикою ЄСПЛ. Так само в літературі вказують й на інші проблеми використання практики ЄСПЛ, зокрема в адміністративному судочинстві. Приміром, вибірковість застосування практики ЄСПЛ, порушення так званого юрисдикційного критерію, де фабула справи у рішенні ЄСПЛ відрізняється від фактичних обставин, які досліджуються вітчизняними суддями при вирішенні публічно-правового спору у відповідній адміністративній справі, хоча і в цьому рішенні ЄСПЛ і в рішенні відповідного адміністративного суду застосовується один і той же правовий принцип [8].

Тим не менш, практика ЄСПЛ відіграє вирішальну роль в частині тлумачення основних засад забезпечення реалізації та захисту прав особи в державі. Можна зробити висновок про те, що сьогоденні рішення Європейського суду з прав людини можуть бути визнані продовженням Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка визнається одним із основних джерел сучасного вітчизняного адміністративного права. І якщо до цього часу законодавство чітко встановлювало, що саме суди застосовують при розгляді справ Конвенцію та практику ЄСПЛ як джерело права, то після набуття чинності Законом України «Про адміністративну процедуру» питання віднесення практики ЄСПЛ до джерел адміністративного права заграє новими фарбами. Адже в ст. 3 Закону України «Про адміністративну процедуру» вказано, що адміністративна процедура визначається Конституцією України, цим Законом та іншими законами України, міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, та з урахуванням практики Європейського суду з прав людини [9]. Так що наукові розвідки цього питання продовжуються.

Література:

1. Ніконорова К.Ю. Рішення європейського суду з прав людини як джерело адміністративного права. *Право і суспільство*. 2020. № 1. Ч. 2. С. 73-78. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2020/1_2020/part_2/15.pdf (дата звернення 02.11.2022).
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : міжнародний документ від 04.11.1950. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 (дата звернення: 02.11.2022).

3. Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини: закон України від 23.02.2006 N 3477-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 30. Ст. 260.

4. Цуркаленко Ю.В. Визнання судових рішень джерелом адміністративного права як необхідність забезпечення принципу верховенства права. *Форум права*. 2015. № 4. С. 297–301.

5. Кодекс адміністративного судочинства: Закон України від 06.07.2005 № 2747-15. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2747-15> (дата звернення: 03.11.2022).

6. Ісмаїлов К.Ю. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на систему джерел права України. *Держава і право*. 2011. Вип. 51. С. 75–80.

7. Попов Ю.Ю. Прецедентне право у контексті загальнообов'язковості судових рішень та українські перспективи. *Форум права*. 2010. № 3. С. 351–363.

8. Застосування практики ЄСПЛ та суду ЄС на прикладі адміністративного судочинства. URL: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zastosuvannya-praktiki-espl-ta-sudu-es-na-prikladi-administrativnogo-sudochinstva.html> (дата звернення: 03.11.2022).

9. Про адміністративну процедуру: Закон України від 17.02.2022 № 2073-IX. *Офіційний вісник України*. 2022. № 49. Ст. 2675 (дата звернення: 20.12.2022).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-287-9-60>

МУНІЦИПАЛЬНА РЕФОРМА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Павлович-Сенета Ярина Павлівна

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративно-правових дисциплін
Інституту права
Львівського державного університету внутрішніх справ
м. Львів, Україна*

24 лютого 2022 року сучасна історія української держави кардинально змінилася, у зв'язку з повномасштабною військовою агресією Російської Федерації проти України та запровадження в Україні воєнного стану [1]. Введення в Україні воєнного стану змінило функціонування та розвиток суспільних відносин в усіх сферах суспільного життя. Особливу